

SAMISKE *KULTURMINNER* PÅ SALTFJELLET

Samiske kulturminner på Saltfjellet

Saltfjellet er et gammelt pitesamisk kulturlandskap. Offerplasser, urgraver og beingjemmer har vært benyttet i mange århundrer. Den samiske levemåten har variert gjennom tidene og reinen har spilt en sentral rolle. Her finnes flere tusen år gamle fangstgroper og ildsteder som trolig ble brukt av en mobil fangstbefolkning.

Stallotuffer, gjerder, reinhager og forrådgroper dateres til etter Kristi fødsel. Disse kulturminnene settes i sammenheng med jakt og fangst, og muligens en tidlig form for reindrift.

Mange gammetuffer og nyere ildsteder er fra de siste hundreårenes ekstensive reindrift med større flokker.

Økningen i antall dyr medførte større beiteområder og økt kjøttproduksjon.

Sámi heritage on Saltfjellet

Saltfjellet is an ancient Sámi cultural landscape. Sacrificial sites, scree graves and bone deposits have been used for centuries. The Sámi way of life has varied through time and the reindeer have played a central role. Here you will find several thousand year old hunting pits and hearths probably used by a nomadic hunting people.

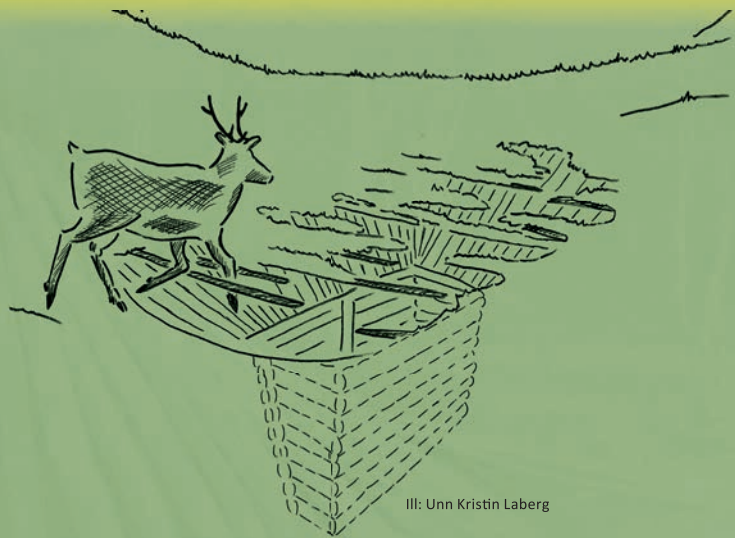
Stallo sites, fences, reindeer corrals and storage pits can be dated to the first century AD onwards. These archaeological sites can be seen in relation to hunting and trapping, and possibly also an early form of reindeer herding.

Many turf hut sites and more recent hearths can be dated to the extensive reindeer herding of the last centuries with larger herds. The increase in the number of animals lead to larger grazing areas and an increased meat production.

Saltfjellet har i hovedsak vært brukt av pitesamer. Fjellet og de omkringliggende områdene har også vært brukt av nordsamer, lulesamer, umesamer og sørsamer. Det pitesamiske språket ble snakket på begge sider av grensa fram til 1960-tallet, men er nå ikke lenger i bruk i Norge. Pitesamene ble hardt rammet av fornorskning og ulike politiske tiltak.

Saltfjellet has mainly been used by the Pite Sámi. The mountain and surrounding areas have also been used by the Northern, Lule, Ume and South Sámi. The Pite Sámi language was spoken on both sides of the borders until the 1960s, but is no longer in use in Norway. The Pite Sámi were hit hard by Norwegianisation and other policies.

Seks samiske kulturminner langs E6 er skiltet og tilrettelagt. Disse viser forskjellige sider ved samisk

Ill: Unn Kristin Laberg

kultur, og er fra ulike tidsperioder. Lokalitetene er skiltet med informasjonstavler.

Six Sámi heritage sites along the E6 have been sign-posted and facilitated. These show differing adaptations within the Sámi culture and can be dated to different periods in time. The sites have been marked with information panels.

1 Et par km nord for Røkland ligger et fangstanlegg med et tyvetalls fangstgroper. Villreinfangst i groper har vært vanlig fra mange hundre år før Kristus og fram til 1700-tallet. Under 2. verdenskrig ble en del fangstgroper gjenbrukt som skyttergraver.

A few kilometres north of Røkland you will find a pitfall system of more than 20 hunting pits. Trapping wild reindeer in pits was common from several centuries B.C. until the 18th century. During World War 2, some hunting pits were reused as trenches.

2 På Storjord, på sletta nedenfor Nasjonalpark-senteret, står to gammer og et stolpestabbur. Dette er vanlige bygninger i hele Sameland. Gammer ble brukt både som boliger og som fjøs. Gammene på Storjord er buestangskonstruksjoner. To par buede stoker står parvis mot hverandre. De holdes sammen av en

tverrlås. Bjørkenever ble lagt utenpå stokkene og torva ytterst. Tidligere hadde gammer åpent ildsted i midten. Maten ble tilberedt på en flat stein ved ildstedet. Steinen ble i førkristen tid ansett som en hellig plass i gammen.

Stolpestabbur ble brukt til oppbevaring av mat. Den høye stolpen som stabburet er plassert på forhindret dyr å ta seg inn.

At Storjord, two turf huts and a wooden storehouse set on a post can be found on the plain below the national park centre. Buildings like these are common all across Sápmi. Turf huts were used as dwellings for both people and livestock. The turf huts at Storjord are constructed using four interlocked curved poles which are placed in pairs of two facing each other. The poles were covered with birch bark then peat. Historically it was common-place to have a central hearth inside the dwelling.

Gamme og stolpestabbur.

Foto: Nordland Nasjonalparksenter

Barktatt tre.

Foto: Sidsel Bakke

The food was prepared on a flat stone by the hearth. In pre-Christian times, the place of the stone inside the dwelling was considered sacred.

The wooden storehouses were used for storing food. Placed on top of a trunk or tall posts, the storehouses provided protection from animals to prevent them from getting to the food.

3

I Lønsdal er det særlig mange barktatte furutrær. Dette er spor etter samisk ressursutnyttelse som var vanlig i tidligere tider. Barken ble tatt av ca 100 år gamle trær. Innerbarken kunne spises som den var. Man kunne også riste og knuse den til mel og blande den i reinmelk. Senetråd holdt seg myk når den ble oppbevart i innerbark. Av ytterbarken kunne man lage avkok til å desinfisere sår.

In Lønsdal particularly there are many bark peeled pine trees. These are traces of a historically common Sámi resource utilisation. The bark was peeled off approximately 100 year old trees. The inner bark could be eaten fresh, or it could be roasted and ground to be mixed with grain flour or reindeer milk. Inner bark was also wrapped around sinews to keep these soft. The outer bark was boiled and used as a disinfectant on wounds.

Offerstedet på Stødi.

Foto: Una Elstad.

4

Offerstedet på Stødi har i uminnelige tider vært brukt av samene i området. Her ble det ofret ulike fangstprodukter som kjøtt, bein og blod. Man kan også finne mynter ved slike offersteder. Det er fremdeles mange som oppfatter offersteiner som hellige. Offerstedet kan ses på avstand fra parkeringsplassen ved Stødi. Det er ikke tillatt å krysse jernbanelinja. For å komme helt fram til stedet må man gå eller sykle på sykkelveien 3,7 km sørover fra Sukkertoppen eller 8,3 km nordover fra Fjellbu.

The sacrificial site at Stødi has been used since time immemorial by the Sámi people in the area. Produce from the hunt such as meat, bones and blood were deposited here. Coins are also found at sacrificial sites. These sites are by many still perceived as sacred. This sacrificial site can be seen from the car park at Stødi. It is prohibited to cross the railway line. To reach Stødi, you either have to walk or cycle the 3.7km from Sukkertoppen or 8.3km north from Fjellbu.

5

Ved Polarsirkesenteret er det mange gamle samiske kulturminner. Her finnes blant annet en stallotuft, en forrådsgrøp og flere ildsteder etter eldre reindriftssamiske boplasser. En stallotuft er rester etter en type bolig fra perioden år 800 – 1400 e.Kr. Det er mange stallotuffer på Saltfjellet. De ble bygget i datidens bjørkeskog med god tilgang til ved. Som regel ligger tuftene flere sammen på en rekke. Boligene ble brukt store deler av året. Jakt og fangst var en viktig del av husholdet.

Ildsteder fra de reindriftssamiske boplassene er ofte synlige i terrenget. De kan være flere hundre år gamle, men kan også være fra nyere tid. Reindriftssamene var nomader og fulgte reinens vandringer gjennom året. Kjøtt og andre matvarer ble oppbevart i forrådsgrøper og dekket med steiner. På denne måten kunne maten bevares over lang tid.

By the Arctic Circle Centre there are many Sámi archaeological monuments. Here you will find a Stallo foundation, a storage pit and several hearths from sites used by Sámi reindeer herders historically.

Stallo foundations are remains after a type of dwelling used between 800 and 1400 A.C. There are many Stallo sites in Saltfjellet. They were built in what was then birch woodlands with good access to firewood. Usually several foundations, placed in a row, can be found within the same site. The dwellings were used for most of the year. Hunting and fishing was an important part of the household.

Hearths from sites used by Sámi reindeer herders are often visible in the terrain. They can be several centuries old, but may also be relatively recent. Historically, the reindeer herding families were nomadic and moved with their reindeer herds between seasonal pastures. Meat

and other foods were kept in stone covered storage pits. This way, food could be preserved for a long time.

6

Ved bomstasjonen i Stokkalia ligger seks stallotuffer tett ved siden av hverandre på elveterassen. Tufte-
ne er fra vikingtid eller middelalder. Boligene ble bygget av tre og var i bruk store deler av året. Samene som levde her drev med jakt og fangst, og muligens hadde de små, tamme reinflokker. Reinen ga kjøtt og skinn.

At the toll station in Stokkalia there are six Stallo foundations placed side by side on the river terrace. The foundations can be dated to the Viking Age or Medieval period. The dwelling was built with wood and was in use for most of the year. The Sámi who lived here lived of hunting and fishing and they may have had small, domesticated reindeer herds. The reindeer provided meat and hides.

Silverbuseets forslag til hvordan et slikt hus kan ha sett ut.

Foto: Lars Liedgren.

Saltdal kommune
Imøtekommende - Løsningsfokusert - Ansvarlig

Nordland
FYLKESKOMMUNE

